

POSTANOWIENIE

Dnia 21 stycznia 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki

w sprawie z odwołania W. sp. z o.o. sp. k. w likwidacji w W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Warszawie
z udziałem D. K., M. L. i S. Spółki z o.o. Spółki komandytowej w likwidacji z
siedzibą w M.
o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
w dniu 21 stycznia 2026 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się Spółki i S. Spółki z o.o. Spółki
komandytowej w likwidacji z siedzibą w M.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 28 listopada 2023 r.,
sygn. akt III AUa 3518/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. oddala wniosek organu rentowego o zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
wyrokiem z 28 listopada 2023 r., III AUa 3518/22, w sprawie z odwołania płatnika
składek W. sp. z o. o. spółki komandytowej w likwidacji w W. od decyzji Zakładu
Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Warszawie z 15 stycznia 2019 r., na
skutek apelacji organu rentowego, zmienił pkt 1, 3 i 5 zaskarżonego wyroku Sądu

Okręgowego w Warszawie z 24 października 2022 r., XXI U 762/20, oraz poprzedzające go decyzje i ustalił podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne zainteresowanych D. K., B. J., M. L. z tytułu wykonywania pracy na podstawie umów zlecenia zawartych z płatnikiem składek (pkt I, III, V), zmienił pkt 2 i 4 zaskarżonego wyroku i oddalił odwołania (pkt II i IV), oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt VII) oraz orzekł o kosztach procesu (pkt VI i VIII).

Płatnik składek oraz zainteresowana S. sp. z o. o. spółka komandytowa w likwidacji z siedzibą w M. zaskarżyły wyrok Sądu Apelacyjnego w części (co do pkt I, V, VI oraz VIII). We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano, że do dnia jej sporządzenia przed Sądem Apelacyjnym rozpatrzonych zostało ponad 60 analogicznych spraw z apelacji organu rentowego z udziałem innych ubezpieczonych, w których zapadały skrajnie różne rozstrzygnięcia. Wszystkie sprawy dotyczyły analogicznych stanów faktycznych (tyle, że z udziałem różnych ubezpieczonych), a apelacje organu rentowego od wyroków wydawanych przez sąd pierwszej instancji opierały się na identycznych zarzutach (w tym na zarzucie naruszenia art 9 ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz. U. z 2025 r., poz. 350 ze zm., dalej jako ustawa systemowa).

Skarżący wskazują, że w analogicznych stanach faktycznych ten sam sąd w części spraw uznawał, że fakt współpracy przez personel opiekuńczy ze skarżącym oraz zainteresowanym stanowił obejście przepisów prawa w rozumieniu art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, w części zaś oceniał, że takie działanie nie stanowiło obejścia przepisów prawa, gdyż było uzasadnione istniejącymi uwarunkowaniami biznesowymi, rynkowymi i historycznymi. W ocenie skarżących w tej sytuacji, na tle rozbieżności orzeczniczych w analogicznych sprawach z udziałem tych samych stron, istnieje potrzeba wykładni przepisu art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej, a w szczególności udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy zawarcie dwóch stosunków zobowiązaniowych stanowi obejście przepisów prawa rozumieniu art. 58 § 1 k.c., a tym samym uzasadnione pozostaje skoncentrowanie się wyłącznie na ustaleniu, że w wyniku tak ukształtowanej współpracy powstaje zbieg tytułów ubezpieczeniowych, czy też

należy skoncentrować się na zweryfikowaniu istnienia logicznego i ekonomicznie uzasadnionego celu dla zawarcia dwóch stosunków zobowiązaniowych i tym samym powstaniu zbiegu tytułów ubezpieczeniowych nie należy nadawać relewantnego znaczenia.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o jej oddalenie i orzeczenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Wiosek ten powinien zawierać profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (postanowienie Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06).

Skarżący wskazali potrzebę wykładni przepisu art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 9 ust. 2 ustawy systemowej. Przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć. Tymczasem ani samodzielna wykładnia art. 58 § 1 k.c., ani

w związku z treścią art. 9 ust. 2 ustawy systemowej nie budzi wątpliwości, o których wspominają skarżący w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W przypadku granic swobody dokonywania czynności prawnych wynikających z art. 58 k.c. chodzi o normy ustawowe lub moralne, które limitują możliwość powstania zamierzonych skutków prawnych, mimo że skutki te mają dotyczyć osób, które wyraziły na to prawidłową zgodę w oświadczeniu woli (zob. R. Trzaskowski [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, cz. 2 (art. 56–125), red. J. Gudowski, Warszawa 2021). Czynności mające na celu obejście ustawy (*in fraudem legis*) zawierają pozór zgodności z ustawą. Ich treść nie zawiera elementów wprost sprzecznych z ustawą, ale skutki, które wywołują i które objęte są zamiarem stron, naruszają zakazy lub nakazy ustawowe. Chodzi tu zatem o wywołanie skutku sprzecznego z prawem przez dokonanie samej czynności, a nie przez osiągnięcie celu leżącego poza treścią czynności. Innymi słowy „obejście prawa” polega na osiągnięciu zabronionego celu za pomocą czynności prawnie dozwolonej (por. R. Trzaskowski: Obejście prawa [w:] R. Trzaskowski, Skutki sprzeczności umów obligacyjnych z prawem, Warszawa 2013). Odwołanie się do kategorii celu czynności prawnej jest niezbędnym kryterium oceny, czy doszło do obejścia prawa. To przez ustalenie celu czynności, swoisty zabieg antycypacji konsekwencji związanych *in casu* z dokonaniem czynności, można sensownie ustalić fakt obejścia prawa, a to wymaga uwzględnienia zamiarów i dążeń stron podejmujących określone działanie prawne w kwestii relacji do czynności prawnej pozornej (zob. M. Safjan [w:] Kodeks cywilny, t. 1, red. K. Pietrzykowski, 2018). W konsekwencji w sprawie o podleganie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym sąd jest zatem nie tylko uprawniony, ale i zobowiązany do weryfikowania wszystkich przesłanek warunkujących objęcie z mocy prawa spornym tytułem podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, w tym także oceny nieważności potencjalnych tytułów „zbiegowych” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2019 r., I UK 110/18, OSNP 2020 nr 3, poz. 30).

Przepis art. 9 ust. 2 ustawy systemowej wprowadza zasadę pierwszeństwa w czasie w stosunku do osób spełniających warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi jako: osoba wykonująca pracę

nakładczą, zleceniobiorcą, osoba prowadząca pozarolniczą działalność, osoba współpracująca ze zleceniobiorcą lub osobą prowadzącą pozarolniczą działalność, osoba współpracująca z przedsiębiorcą korzystającym z „ulgi na start” (art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców, jednolity tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 236), poseł, senator lub duchowny. Zasada ta wskazuje, że osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tych tytułów jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Regulacja zbiegu tytułów wykorzystuje kryterium formalne – rodzaju tytułu ubezpieczeń społecznych (zwykle z odesłaniem do art. 6 ustawy systemowej).

Dopuszczalność zastosowania art. 9 ustawy systemowej jest pochodną występowania co najmniej dwóch tytułów ubezpieczenia, których prawidłowość została stwierdzona. Nie powinny być więc uwzględniane powierzchowne działania ubezpieczonych i/lub płatników, nakierowane jedynie na stworzenie pozoru istnienia dodatkowego tytułu ubezpieczenia społecznego, który pozwoliłby uniknąć wyższych składek. Stąd też w orzecznictwie rozstrzygnięto, że w sytuacji, gdy finalnym odbiorcą usługi jest ten sam podmiot, a zleceniobiorca wykonuje czynności w tym samym miejscu i czasie, to rozbiecie tego zlecenia na dwie umowy, zawierane z dwoma podmiotami bez jakiegokolwiek logicznego czy ekonomicznie uzasadnionego celu, nie można rozumieć inaczej, niż jako działanie w celu obejścia prawa - działanie pozorujące zbieg tytułów do ubezpieczenia społecznego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2019 r., I UK 110/18, OSNP 2020 nr 3, poz. 30).

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że sam zbieg tytułów do ubezpieczenia społecznego nie jest zagadnieniem prostym, a w obrębie art. 9 ustawy systemowej dochodziło wielokrotnie do interwencji ustawodawcy, w następstwie których krzyżują się wątpliwości interpretacyjne. Omawiany zbieg nie dotyczy tylko osoby wykonującej jednocześnie więcej niż jedną umowę zlecenia (w sprawie *de facto* umowę o świadczenie usług), lecz także umowy zlecenia z innymi tytułami ubezpieczenia społecznego (na przykład z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność czy pozostającą w stosunku pracy). Sąd Najwyższy przedstawił szeroką analizę problemu powstającego w obrębie styku działalności gospodarczej i umowy

zlecenia, wskazując na liczne wypowiedzi judykatury, krytycznie oceniające rażąco niskie wynagrodzenie miesięczne pozbawione przymiotu wynagrodzenia godziwego, które per saldo ingerowało w zasadę równego traktowania wszystkich ubezpieczonych, zasadę solidaryzmu ubezpieczeń społecznych, zasadę nieuprawnionego nieuszczipiania środków funduszu ubezpieczeń społecznych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2020 r., II UK 362/19, OSNP 2021 nr 12, poz. 134). Jest to skutkiem pozostawienia płatnikowi składek daleko posuniętej swobody manewrów finansowych w odniesieniu do obowiązków związanych z prawidłowym określaniem postawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Nie inaczej jest w rozpatrywanej sprawie, w której - na gruncie tej swobody - orzekające sądy doszły do odmiennych wniosków w zakresie wykładni art. 9 ust. 2 ustawy systemowej. Nie może to jednak doprowadzić do sytuacji, w której na mocy woli stron zostanie wyłączony obowiązek ubezpieczenia społecznego. Podmiot kwestionujący (zwykle ZUS) może wykazać przesłanki (okoliczności), których uwzględnienie przechyli schemat interpretacyjny w określonym kierunku, innym od zamierzonego przez ubezpieczonego lub płatnika (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 22 października 2020 r., II UK 362/19; z 18 maja 2022 r., II USKP 215/21).

Przy ocenie problemów związanych z zamiarem ochrony ryzyk ubezpieczeniowych w wybranym przez ubezpieczonego reżimie krzyżują się co najmniej dwie funkcje: pierwsza, odwołująca się do aspektu podlegania ubezpieczeniu społecznemu z mocy prawa (art. 6 ust. 1 ustawy systemowej), druga, respektująca zasadę *in dubio pro libertate*, która przy braku ustawowych ograniczeń, oświadczeń woli pozornych, czynności sprzecznych z prawem powinna być pozytywnie interpretowana w kierunku swobody woli stron, zwłaszcza jeśli nie zmierza do instrumentalnego traktowania prawa ubezpieczeń społecznych przez uniknięcie obowiązku podlegania takiemu ubezpieczeniu czy też wykorzystywania sofizmatów w celu uzyskania nieproporcjonalnej korzyści względem wniesionego wkładu do FUS (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 16 grudnia 2021 r., II USKP 164/21, LEX nr 3273722). Jednocześnie oddziaływanie kontraktów prawa prywatnego w sferę prawa publicznego nie może doprowadzić do sytuacji, w której na mocy woli stron zostanie wyłączony obowiązek ubezpieczenia społecznego (zob.

wyrok Sądu Najwyższego z 22 października 2020 r., II UK 362/19, OSNP 2021 nr 12, poz. 134).

Powyższe potwierdza stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w sprawach II UK 337/19 oraz II UK 362/19, że w obrębie zbiegów tytułów ubezpieczenia społecznego niezbędna jest wspólna egzegeza, tak aby niezależnie od tego, na jakim polu dochodzi do styku, przyjęte ciągi interpretacyjne opierały się na tożsamy wartościach, stanowiących wypadkową reguł konstytucyjnych, wyrażonych w art. 2, 20 i 67 Konstytucji RP. Stąd wzajemne oddziaływanie nakazów i swobód z art. 9 ust. 2 i 2c ustawy systemowej powinno być dekodowane z uwzględnieniem podstawowej wartości, jaką jest prawo do zabezpieczenia społecznego osób podejmujących pracę zarobkową, zwłaszcza że w ostatnich latach wykonywanie pracy na podstawie umów prawa cywilnego stało się podstawowym źródłem dochodów i utrzymania dla coraz większej liczby osób (zob. A. Sobczyk: Prawo pracy w świetle Konstytucji RP, Tom 2, C.H. Beck, Warszawa 2013 oraz Wynagrodzenie minimalne zleceniobiorców, PiZS 2012 nr 8, s. 2-6).

Powyższe zasady wywierają wpływ na wykładnię prawa, zwłaszcza gdy uwzględni się ustalony stan faktyczny. W nim zleceniobiorczyni ma aktywne dwie umowy zlecenia formalnie z dwoma odrębnymi podmiotami. Pracę jednak wykonuje w jednym miejscu i polega ona na tych samych czynnościach, na rzecz tego samego podopiecznego. Z kolei podmioty zlecające są ze sobą zespolone co najmniej organizacyjnie. Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że okoliczności faktyczne rozpoznawanej sprawy, które wiążą Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), dają pełne podstawy do stwierdzenia, że zawierane przez zainteresowanych umowy zlecenia z drugim podwykonawcą należy ocenić jako czynności prawne mające na celu obejście ustawy w rozumieniu art. 58 § 1 k.c., a to powoduje, iż umowy te nie stanowią ewentualnego tytułu „zbiegowego” do podlegania ubezpieczeniom społecznym w świetle art. 9 ust. 2 ustawy systemowej.

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że w sprawie nie występuje powołana przez skarżące spółki przesłanka przedsądu, wobec czego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Wniosek organu rentowego o zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym podlegał oddaleniu wobec wadliwego sformułowania skutkującego brakiem wniosku w przypadku odmowy przyjęcia skargi do rozpoznania (art. 98 § 1 k.p.c. *a contrario* w związku z art. 398²¹ k.p.c.). W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany organ rentowy sformułował jedynie wniosek o jej oddalenie i w takim przypadku zasądzenie od skarżących na jego rzecz kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym, tymczasem do takiego etapu postępowania nie doszło, gdyż Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania po stwierdzeniu braku spełnienia przesłanek, warunkujących skierowanie jej do merytorycznego rozpoznania.

[a.ł.]